

AXBORIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH SHART SHAROITLARI VA VOSITALARI

Asqarova R.A.

FarDU talabasi, asqarovaruhshona2@gamil.com.

Annotatsiya: Ushbu maqola axboriy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish uchun kerakli shart-sharoitlar va vositalarni o'rganadi. Axboriy madaniyat zamonaviy jamiyatda texnologik rivojlanish, ta'lim tizimi, axborot xavfsizligi va axborot manbalariga erkin kirish kabi omillar bilan bog'liq. Maqolada axboriy madaniyatni rivojlantirishda axborot texnologiyalari, internet, ta'lim va madaniy tadbirlar kabi vositalarning roli ko'rib chiqiladi. Shuningdek, axboriy madaniyatni shakllantirishda davlat siyosati, fuqarolik jamiyatining roli va xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Maqola axboriy madaniyatni yanada rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar va strategiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Axboriy madaniyat, axborot texnologiyalari, ta'lim tizimi, axborot xavfsizligi, internet, madaniy tadbirlar, davlat siyosati, fuqarolik jamiyati, xalqaro tajriba, axborot savodxonligi.

Axboriy madaniyatning asosiy tushunchalari jamiyatda axborot olish, qayta ishlash, saqlash va uzatish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Axboriy madaniyat insonlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda axborot manbalariga erishish va undan samarali foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Birinchi tushuncha - axborot savodxonligi. Axborot savodxonligi insonlarning axborot manbalaridan samarali foydalanish qobiliyatidir. Bu ko'nikma orqali insonlar o'zlariga kerakli axborotni tez va to'g'ri topish, uni tahlil qilish va kerakli ma'lumotlarga erishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Axborot savodxonligi zamonaviy jamiyatda eng muhim ko'nikmalardan biridir, chunki u insonlarning axborot oqimidan to'g'ri foydalanishiga yordam beradi. Ikkinchi tushuncha - axborot texnologiyalari.

Axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyatda axborot olish, saqlash, qayta ishlash va uzatish uchun ishlatiladigan texnologiyalar to'plamidir. Bu texnologiyalar kompyuterlar, mobil qurilmalar, internet va boshqa texnologik vositalarni o'z ichiga oladi. Axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyatda axborot almashinuvi va kommunikatsiyani ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Uchinchi tushuncha - axborot xavfsizligi. Axborot xavfsizligi axborotni himoya qilish, ma'lumotlarni saqlash va uzatishda xavfsizlik choralari ko'rish jarayonidir. Bu jarayon orqali axborotning

maxfiyligi, yaxlitligi va mavjudligi ta'minlanadi. Axborot xavfsizligi zamonaviy jamiyatda katta ahamiyatga ega, chunki axborotning noxush foydalanilishi yoki yo'qotilishi katta zarar yetkazishi mumkin. To'rtinchi tushuncha - axborot manbalariga erishish. Axborot manbalariga erishish insonlarning turli axborot manbalaridan foydalanish imkoniyatini anglatadi. Bu manbalar internet, kutubxonalar, ma'lumotlar bazalari va boshqa axborot resurslarini o'z ichiga oladi. Axborot manbalariga erkin kirish jamiyatda axborot olish va bilimlarni oshirish imkonini beradi. Axborot madaniyatning ijtimoiy ahamiyati katta. Axborot madaniyat jamiyatning turli sohalarida barqaror rivojlanishni ta'minlashda katta rol o'ynaydi. U insonlarning bilim va ko'nikmalarini oshirish, iqtisodiy va ijtimoiy hayotda samaradorlikni oshirish va jamiyatning umumiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Axborot madaniyat orqali insonlar zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda o'zlarini rivojlantiradilar va turli sohalarda muvaffaqiyat qozonadilar. Bu esa jamiyatning umumiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Axborot madaniyatning shakllanishi va rivojlanishi insonlarning axborot savodxonligi, axborot texnologiyalaridan foydalana olish qobiliyati, axborot xavfsizligini ta'minlash va axborot manbalariga erkin kirish imkoniyatlariga bog'liqdir. Bu elementlar bir-birini to'ldiradi va jamiyatda axborot madaniyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Axborot madaniyatni rivojlantirish orqali jamiyatda axborot almashinuvi va kommunikatsiya samaradorligini oshirish, insonlarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Axborot madaniyatni shakllantirish shart-sharoitlari zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyatga ega. Ushbu shart-sharoitlar insonlarning zamonaviy texnologiyalar va axborot manbalaridan samarali foydalanish qobiliyatini oshirishga qaratilgan. Birinchi shart-sharoit texnologik rivojlanish va axborot texnologiyalarining keng qo'llanishidir. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan, kompyuterlar, mobil qurilmalar, internet va sun'iy intellektning rivojlanishi insonlarga axborot olish, qayta ishlash, saqlash va uzatish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu texnologiyalar orqali insonlar tez va samarali axborot olish, uni tahlil qilish va maqsadlariga erishish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Ikkinchi shart-sharoit ta'lim tizimi va axborot savodxonlikni oshirishdir. Ta'lim tizimida axborot savodxonligini oshirish

va zamonaviy texnologiyalarni o'qitish orqali o'quvchilar va talabalarning axborot olish va undan samarali foydalanish ko'nikmalari rivojlanadi. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarini qo'llash va o'quv dasturlarini zamonaviy axborot vositalari bilan boyitish muhim ahamiyatga ega. Uchinchi shart-sharoit jamiyatda axborot xavfsizligini ta'minlashdir. Axborot xavfsizligini ta'minlash orqali insonlarning axborotdan samarali foydalanishi va uni himoya qilish imkoniyatlari oshadi. Bu jarayon axborotni himoya qilish, ma'lumotlarni saqlash va uzatishda xavfsizlik choralari ko'rishni o'z ichiga oladi. To'rtinchi shart-sharoit fuqarolarning axborot manbalariga erkin kirishidir. Axborot manbalariga erkin kirish orqali insonlar turli axborot manbalaridan foydalanish va kerakli ma'lumotlarga tez va to'g'ri erishish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Internet, kutubxonalar, ma'lumotlar bazalari va boshqa axborot resurslariga erkin kirish jamiyatda axboriy madaniyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu shart-sharoitlar axboriy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Texnologik rivojlanish, ta'lim tizimi, axborot xavfsizligi va axborot manbalariga erkin kirish insonlarning axborot olish, qayta ishlash, saqlash va uzatish qobiliyatini oshiradi. Bu esa jamiyatda axboriy madaniyatni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Axboriy madaniyatni shakllantirishda fuqarolik jamiyatining roli juda muhimdir. Fuqarolik jamiyati jamiyatda axborot olish, axborot bilan ishlash va uni tarqatish bo'yicha faoliyat olib boradi. Fuqarolik jamiyatining turli tashkilotlari va tashabbuslari axboriy madaniyatni rivojlantirishda katta hissa qo'shadi. Birinchidan, nodavlat notijorat tashkilotlari (NNTlar) va jamiyat tashkilotlari fuqarolarning axborot savodxonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu tashkilotlar axborot manbalaridan samarali foydalanish, axborot texnologiyalarini o'rganish va axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha treninglar va seminarlarda ishtirok etish orqali fuqarolarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. NNTlar axborot texnologiyalari va internetdan foydalanishni o'rgatish orqali fuqarolarning axborot olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ikkinchidan, fuqarolik tashabbuslari va loyihalar axboriy madaniyatni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Fuqarolik tashabbuslari jamiyatda axborot

madaniyatini rivojlantirish va axborot resurslaridan foydalanishni targ'ib qilish uchun turli tadbirlar va loyihalarni amalga oshiradi. Masalan, axborot texnologiyalari bo'yicha ta'lim dasturlari, onlayn ma'lumotlar bazalari va kutubxonalar yaratish orqali fuqarolarni axborot manbalariga erishish imkoniyatlarini oshiradi. Uchinchidan, fuqarolik jamiyati axborot madaniyatini rivojlantirishda hamkorlik va tajriba almashuvini kuchaytiradi. Fuqarolik jamiyati tashkilotlari va NNTlar davlat organlari, ta'lim muassasalari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilib, axborot madaniyatini rivojlantirish bo'yicha tajriba almashadi va yangi yondashuvlarni joriy qiladi. Bu esa jamiyatda axborot almashuvi va kommunikatsiyani samarador qilishga yordam beradi. To'rtinchidan, fuqarolik jamiyati axborot xavfsizligini ta'minlash va ma'lumotlarni himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Fuqarolik jamiyati tashkilotlari axborot xavfsizligi bo'yicha seminarlar va treninglar o'tkazish orqali fuqarolarning axborot xavfsizligi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshiradi. Bu esa jamiyatda axborot xavfsizligini ta'minlash va axborotdan samarali foydalanishni kuchaytiradi. Xulosa qilib aytganda, axboriy madaniyatni shakllantirishda fuqarolik jamiyatining roli katta ahamiyatga ega. Nodavlat notijorat tashkilotlari, fuqarolik tashabbuslari va loyihalar, hamkorlik va tajriba almashuvi, shuningdek, axborot xavfsizligini ta'minlash orqali fuqarolik jamiyati axboriy madaniyatni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Bu esa jamiyatda axborot almashuvi va kommunikatsiyani samarali qilishga, fuqarolarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

Axboriy madaniyatni rivojlantirishning xalqaro tajribasi juda ko'p va o'ziga xosdir. Turli mamlakatlarda axborot texnologiyalari va axborot madaniyatini rivojlantirishga harakat qilishlar mavjud. Misol uchun, AQSh va Yevropa Ittifoqi davomida axborot texnologiyalari va axborot madaniyatini rivojlantirish bo'yicha ko'plab loyihalar va dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu davlatlar axborot savodxonligini oshirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va axborot texnologiyalarini o'qitish uchun katta investitsiyalar qo'yishga harakat qilmoqda. Rossiya ham axborot madaniyatini rivojlantirish bo'yicha muhim tajribalarga ega. Mamlakatda axborot texnologiyalari va internetdan foydalanish bo'yicha ko'plab dasturlar va loyihalar

amalga oshirilmoqda. Rossiyada axborot savodxonligini oshirish va axborot texnologiyalarini o'rganish uchun turli ta'lim dasturlari va seminarlar o'tkazilmoqda. Xitoy ham axborot madaniyatini rivojlantirish bo'yicha katta tajribaga ega. Mamlakatda axborot texnologiyalari va internetdan foydalanish bo'yicha ko'plab loyihalar va dasturlar amalga oshirilmoqda.

Xitoyda axborot savodxonligini oshirish va axborot texnologiyalarini o'rganish uchun turli ta'lim dasturlari va seminarlar o'tkazilmoqda.

Xulosa. Axborotlashgan jamiyat sharoitida axboriy madaniyat shaxs kamolotining ajralmas va muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Bugungi kunda inson nafaqat axborotni qabul qiluvchi, balki uni tanqidiy tahlil qiluvchi, saralovchi, qayta ishlovchi va ongli ravishda foydalanuvchi subyekt bo'lishi talab etilmoqda. Shu bois axboriy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish jamiyat taraqqiyoti, ta'lim sifati hamda shaxsning intellektual salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Axboriy madaniyatni shakllantirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar ijtimoiy, pedagogik, texnologik, psixologik hamda huquqiy omillar uyg'unligida amalga oshiriladi. Ta'lim muassasalarida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, axborot bilan ishlash ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish, shuningdek, axborot etikasi va xavfsizligiga rioya qilish madaniyatini singdirish ushbu jarayonning muhim asoslarini tashkil etadi. Shu bilan birga, shaxsda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va mas'uliyat hissini shakllantirish axboriy madaniyatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Axboriy madaniyatni rivojlantirishda ta'lim vositalari, elektron resurslar, multimedia texnologiyalar, interfaol pedagogik metodlar va tarbiyaviy tadbirlar muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu vositalar orqali o'quvchilarda axborotni to'g'ri qabul qilish, soxta va zararli axborotni farqlash, mualliflik huquqiga rioya qilish hamda axborotdan maqsadli foydalanish ko'nikmalari shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, axboriy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish uzluksiz, tizimli va kompleks jarayon bo'lib, u shaxs, ta'lim muassasasi va jamiyatning hamkorlikdagi faoliyatini talab etadi. Axboriy madaniyatga ega bo'lgan shaxs

zamonaviy axborot oqimida erkin harakatlana oladi, ongli qarorlar qabul qiladi va jamiyatning intellektual hamda ma'naviy rivojiga munosib hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdulxadov, N., Saminjonov, S., & Tojimamatov, I. (2023). MA'LUMOTLAR VA AXBOROTLARNI VIZUALIZATSIYA QILISH USULLARI, INTERAKTIV MEKANIZMLAR.

2. Tuychievich, Butaboev Mahamadjon, and Tojimamatov Israil Nurmamatovich. "ЖАМИЯТДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ." Н34 Наука и инновации в XXI веке: Материалы Международной (2021)

3. Nurmamatovich, Tojimamatov Israil. "RAQAMLI IQTISODIYOTNING GLOBALLASHUV JARAYONIDA IQTISOD TARMOQLARIDA QO'LLANILISHINING ASOSIY YO'NALISHLARI." Н34 Наука и инновации в XXI веке: Материалы Международной (2021)

4. Tuychievich, B. M., & Nurmamatovich, T. I. (2021). ЖАМИЯТДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ. Н34 Наука и инновации в XXI веке: Материалы Международной,